

Өртээ 2 көп.

Тиелелгежилерниң болгаш искрачыларның кыйгырыгларын деткивишаан, ниитиниң малынга быжыг чем-суурну тургузаалы.

СОРУКТУГ АЖЫЛДАП ТУРАР

Өөредилге чылы эгелээринге чедир саннык хонитар арт-
нан. Аңаа ык белеткелди баш бурунгаар чорудуп, өөреник-
чилерин өөрениринге элтиг, чылыг чырын кылдыр школа бү-
рүзүн септээр школа коллективинин күш-ажылчы чорун-
дан ханаармыр.

Шени сес чыл школанын коллектив бо улуг хөрөккө
үрө-түңкелди амылдан. Шоланын амылчыны, башчы-
лары амыл-агы эргелекчи Нуулар Хонг-олдун башталга-
зы-биле школа, интернаттык септелгезин июль 10-да бурун
септес доскан. Шоланын амыл-агы улугтун талазы-биле
эш Нууларын арга-дурумгазы улуг. 1948 чылдан бээр
өл школа шугунага интернат эргелекчилеп, амыл-агы эргел-
лекчинге амылдан келген.

Школа, интернаттык ханаларын чугайлап, шалазын будуу-
рундам чаа парта, стол, сандайларны будуп септээринден эг-
ында, школада ханага чышыр чаа 6 өөредилге шафтарын бо
чайын чаап белеткэн. Школада 4 чаа пекчаларын салган.
Ол ышаш башчылар башчыларын септээринден бурун доскан.
Школа септелгезинге эки амылданнарда Ооржан Амай-
уруг, Кара-Сал Кок-мыс, чазаныр амылга Монгуш Ак-Тараа
олар өскелерден ылгалып, күш-ажылчыны көгүскен. Школа
өөредилге чылынга белен.

Н. СУТТУГ-ОД.

Чөөн-Хемчик район.

«Док-Терзин» совхозта 3 чыл школанын септелгезин
мурнуку чылаардан эки чоруп турар. Амгы үеде № 1, № 2
көрүстөрүнүн мөл кылыгы септеттинген. Чунар-башчыны
бедиктеп, 2 пекчаны туташ, амылгалга кириген. 7 клас-
тыг школанын даштын шугуналарын доскан. Септелгени
школа, интернаттык техниктиг амылчыны кылып күө-
сеткенин өөрүп демдеглээр чугула. Эл ылангы амылчы-
нар М. Ачмыша, М. Чынымаа, Н. Хорлуу, М. Ичин, М. Ху-
вак, М. Суге, О. Налдар-ол эки амылдан келгенер.

Чокта чаа болган бүгү-нигитинин шевинге 48 кижи ки-
ришеш, улуг амылдан будурган. Ак нөдөз Сөвдө (даргазы
Д. Оорман), салбыр даргазы С. Суруч, херэжменер чөвүлени-
ни даргазы Б. Ондар чонку идеялиг организастаан.

Шоланын олар ыш талазы-биле курлавыр бо чылым
накы-даа чылдан дээр. Ыш сөөртүлгези үргүчүлөп, совхоз
машына-биле эки хандырып турар.

Ынчангаш школага өөредилге чылы чогуур өйүндө эки бе-
леткелдиг эгелээр дээринге бузурел болур.

А. ДОПЧАА.

Барыш-Хемчик район.

Улуг-Хемниң Арыг-Уууу нөдөз Сөвдинин Ишти-Хемде сес
чыл школанын эртен 1967—68 өөредилге чылым чедиш-
чининг доскан, бо 1968—69 өөредилге чылынга белетиле
амылдарын эрте эгелээр-биле школанын дарга-септелге
амылдары шадга-ла дозуган. Июльдуң 8-те школа бүгү
талазы-биле белен дугайын илеткэн.

Школа директору Торлук Дары-Сорюкнүн организастык,
амыл-агынын чорудууна школа септелгезинге херэгелтнер
бүгү материалдар белен болганы-биле парталар, класс буру-
нунде самбыралар, стол, стулдары болгаш школаның сонга-
ларын, шалазын будуп каан. Шоланын бир булукунда му-
зейнин, чазанын мастерскаязын дөргөп херекселерин
четкелден. Өөредилге херекселерин, көргүзүлгөр белен. Шо-
ла чанында 150 кубометр ыш, 8 машина ишти хамур-даш
дунжуртунган.

Өөреникчилерин хостуг шактарында дыштанып ойнаар
херекселерин, спорт шөлү кылдырган. Шоланың бус-биле ке-
челер одалга системазы донтаамал амылдан шыдаар деп ко-
миссия көргөн.

Бо бүгү амылдары күөсөдиринге школанын коллектив,
ада-илер куениншигинин амылдарын демдеглээр өөрүн-
чүг. Оон ыяш школа амылчыны Кыргыс Дувак-ол, Дук-
ту-ол Айыраа, Рева Алдын-ол оларын эки ажалгазынын
ачысында, школа чанында тарып олурун чыштар, ыны-бу-
ру чечендер школаны аян кири наастап турар.

Т. ОЧУР-ОД.

Херэжменер хуралы

Чокта чаа Эрин районун херэжменер активинин хуралы
болган. СЭКП район комитетинин херэжменер ортуунга
ажыл чорудар кылдынын эргелекчини эш Селихова Байыр-
оол районун херэжменер чөвүлелеринин моон сонгаар чо-
рудар амылдарын дугайында илестек кылган.

Илестекти болгаш хуралга сагал бергенер. «Чаа орук-
көдөз амыл-агы артынын хуралы» хонгуу Аня Дамба-
нын, «Коммунизмче орукта» Чалжит Нордугун эки амылдын
мактал турганар. Олар чус хойга оналдыр 100 хураганын
мурал, бекки көргүзүлгө болганар. Ол-ла колхозтарын мур-
лак салгыларын Дунбуг Кызыл-Уруг, Саартай Соном олар-
нын эки амылдын база демдеглэн. Район херэжменеринин
хол-биле кылган нарын аргаларын, дараан хептерин
болгаш ачы-тешин дөргөткөн хуралдын киржикчилеринге
сонугадым, Леяны аттыг колхозта херэжменер чөвүлели
(даргазы Соом Маздыр) аргын, дараарын, «Мөрдө» че-
вүлел (даргазы Тамара Чоксун) нарын чам кылып талазы-биле
бирги черлерин ээлзенир.

Хурал соонда районун Култура бажычынын уран чүүл
көргүзүүнүң концерти болган.

Т. ДОЮНДУП.

Бойдус байлаан хумагалаар

Республиканын ангы-ангы
булуунарында чагы үеде чо-
нун дыштанылганын таарым-
чалыг каас, чараш бойдус чу-
румалдыг аргалары сугларын
чедер хей. Оларынч барээлге
Бай-Тайга районунда Мугур-
Шивилег аржааны хамаржыр.
Ону долгавыр аян-буру кат-
чынисиг, байлак арга-маш-
тыг калбас экин чаттыла бер-
ген. Чылдын-на маңа 400—
500 дире кижи дыштанып, өм-
ненип чайлаар. Бо чайын ар-
жаанга улус июль 10-дан эге-
де дыштанып эгелен. Июль
айда чамдык улус чогуур үе-
зинге чедир дыштангаш чапп
чоруп тура-даа, кижинин ий-
ти салы 800-тен куудалайып
турган.

Сөөлү үеде Бай-Тайганын
район организастык ар-
жаанда дыштанып турар улус-
че кичтөөгөйин салып турар
апарганы дыка — өөрүнчүг. Рай-
он эмелгезинин эччилери
неделда бир катан Мугур-
Шивилегте шынчыл чөдө
берген, улустун калымын
байдалын шынчыл көргөш, ар-
жаанга калчар эмнекирип сү-
мелер турар. Оон аңгыда өм-
нени апарып салдылап, медицина
темазынга лекция, беседа-

ларын база номчур туралар.
Эмчилерин үнүшкүтүн эм-
неге эргелекчи Шангылаан
Биче-ол удуртуп келген. Ав-
толавканын чалаачы-садытжы-
зы Чылбак-ол Хертек дыш-
тыкчыларга эргелек чугула
аң-чөм барааларын, номпар-
ын үш хонгаш-ла апарып са-
дылап турар. Дыштаныкчы-
ларын културалыг негелдери
хандырар талазы-биле чамдык
хемчеглер алдынган. Район те-
вүнде көжөр кино механиги
Экер-ол Салчак аржаанга не-
делда 2—3 катан солун кино-
ларын көргүзүп турар.

Иччалажок дыштанып ту-
рар кижилерин талазында
ниги корум-чурмуну болгаш
арыг-шеверин сагымас, бойдус
байлаан кайы-хаман чок а-
жылар чоруктар бар. Чамдык
майгынарнын ишти, дашты
кирилг, бөктүг. Аржааннын
үнү турар черинин чогууга
майгы калар, оон суун бек-
тадырар, кайы-хаман чок сү-
зөр, калыкчылар аржааннын
ужур-дуазын медресе билбес
ийи, чангыс кижилер бары
кончуг комунданын.

Аржааннын девискөринде
бойдустун үнүш байлаан, кат-
тоорукту кам-хайыра чок үрө-

деп, төгөчгөш турары дөңгө
харааланып, Чорутур хууса-
зы чокушуп, ийи-үш чоку
арканды, чамдык улус каттап,
тооруктап амыр дөш кат сып-
тарын уй басып, сый сеп
жаптар болгаш пөштерин ба-
ды-биле ужураш, тоорутун
чыпп амыр бак чаңчылдыр.
Мындыг чоруктун уржундан
бо чайын ол чоок-кавы арга-
нын пөштери дыка үрелген.
Аржаандан 1 км хире черде
улуг эмининг көк-кадын база
аажок үрелген. Кат шүүрээр
херекселер-биле сыптарын
кат үнөр бичин будуктарын
куурартыр дырал каппак бол-
гулар. Келген улус майгы кал-
гар ээш чаа үнөр ханды-
нарын, шөттөрнү кыргып үрө-
деп турар. Районун ыш
ажыл-агы чери мындыг чо-
рукту болдурбас талазы-биле
кандыг-даа хемчегин албайн
келген.

Аржаанга өмненип, дыштан-
ныр дөш келген кижи бүрүз
бойдус байлаан чөп ажыглар,
оноу амылгалар, оон калыкчы-
га амылчыны медресе билер,
корум-чурмуну, арыг-шеверин
шынгын сагымыр ужураш.

Б. БАГАЙ-ОД.

МЕХАНИЗАТОР

Ол чылдын-на 500—900 гек-
тарын таразын ажаап ап
келген.

Алындын таразын уткуп,
оваашкан амыл-уушкуну кы-
зымач Берт-ол Монгушту
колхозтун экономиказын кө-
дүрөнтө, алаалга чер амыл-
чы хонжуринге төлөтүп
күш-ажылын үлөшкө, Совет
чазак «Күш-ажылчы шылгалар
дөш» медаль-биле таанган.

«Күр терин шынгөткөн
дөш» медаль оон хөдөөн база
кастап турар. Ол 1966 чылда
Төрөн чуртун найыскалы—
Москвага чедип, Улус амыл-
агынын чедикчилеринин
делегезинге барып, байлак
дуржулга-биле таанжар ас-
кежиктиг болган. Хундула
бижиктер анаа каш уула ты-
выстыган. Болза амыл-агы-
нын хонжуринге күш-ажылчы
салышкыны дөш СЭКП рай-
кому биле райкуудомуну
«Күш-ажылчы алдарынын»
дөңгөндө оон алын, күш-
ажылчынын түдөөн кири б-
жөөн. Бистин чырыкчылыг кел-
тер үеин—коммунизм бот-
тут чүдү кылдыр улам хоокчу-
латкан беш чыл панын хуусаа
бетинде доозарынга, В. И. Ле-
нинин төртүтүнгендер бээр
чус чылым төлөтүп иш-биле
уткурунга күш-ажылчы улуг-
хуушун кирир дөш Берт-ол
Амбытович Монгуш соци-
алист чырыкча илестейди
кирип турар.

Колхозчу механиктерлер
дүжү ажаап алышкынынга

хынамчалыг белеткенип турар.
23 комбайнын, 9 жатканы
шынарыг септес доскан.
Аңаа эш Монгушту улуг база
кирген. Колхозтун бо чылым
салып алган чаа «СБ-4» деп
комбайннын бирөөн ол
хулээп алгаш, 900 га таразын
кезип ажаарын хулээген.
Анык комбайнерлер О. Мын-
дыкан, Х. Ламажап, М. За-
кай-ол оларын мергелдиг
комбайнерлер кылдыр ол
өөрөткөн.

Комбайнын турушкун
чок, бекки будуркчулуг
ажылдары комбайнерин мер-
гелдилен хамаржыр. Эри-
лел, алаалга эки комбайн
доку күчүзү-биле ажилдар.
Доктаамал үзөшкениг болгаш
хынаттыган комбайнга үрө-
линини болдурмас. Кыска
сымгы таразын кезип ажа-
арынга жатканын билини кы-
рынга калпак чүдө келерин
кылып алыр, ол мажакташ-
кынын болдурбас болгаш но-
волаанын кагарынга амык-
чы, чордуушкуну дүргөд-
дир. Ыш планканын орунга
калбак резина кылып алырга,
тараа сынын жатаже кири-
ринге элтип болур. Бекки-лаа,
чавыс-лаа сымгы таразын чи-
дирг чокка дүргө кезип
ажаарынга комбайнерден ты-
нып, шалынын ажилдары
негелтнер.

Эш К. Монгуш амылчынын
мындыг дуржулгаларын төй-
биле чүтээлп турар.

Ынчангаш хонжун механика-
тор Берт-ол Монгуш чер
ажылын сайырадырын хө-
рөнтө чедип алган кескү те-
дикчилерин быгылавы-
шаан, күш-ажылчы көдү-
лүшкүн-биле ажилдап турар.

М. СЕВЕН.

ДАЙЫНЧЫ АЛДАРНЫН МУЗЕЙИ

Завнаказынын Кызыл туи
орденин шериг еркугунун Тби-
лиси хоорайда шериглер төгү-
зүлүг музейинин делгери чу-
рунгу уран чүлүгүн армия
мастерлеринин тургусаны ба-
жы каасталганын угулза-
ларын көргүзүлгөрин эгелен-
де салган.

Хамааты дайын үезинин
картазы «Навизатын хаала-
зын» ак генералдар Вран-
гельдин, Драценонун, Тол-
стоун аг-шериглеринин үш
чөктөп турган турганын
көргүскөн. Оларны Астрахань-
нын шериг бөлүктөрү чычча
шалган. Делгирлеринин бир-
зичинде 1919 чылдын август
14-те М. В. Фрунзенин дума-
лы бар. Ында Астрахань-
нын шериг бөлүктөрүн — XI Армия

кылдыр эле адаан. Дайынчы
завнаказыларын чаагай чаң-
чыларын тургузуп эгелен,
маздар армия революстуг тул-
чушкунунарын шуурганыга
мычалдыр төртүтүнгөн.

1921 чылда февралдын ал-
дарыг хуноринин дугайын
көргүзүп турар фотоаппа-
раттар бар. Ычкан грузин улус-
тун маадыры С. Хамзаденин
башкарган «Шауман-Джапа-
ридзе» бронепоезды болгаш
XI Армиянын грузин чадаг ше-
риг полугу Тифлисте келген.
Грузиянын найыскалынга
улустуг өөрүнү-байырларын
фоточурктураа көргүскөн.

С. М. Киров уауткан 98
дугаар бригаданын дайынчыла-
рынын болгаш командирле-
рин Мамисон артын Согну Кав-

казтан келгеш ашканын фото-
документаларда база тырттыр-
ган.

Ада-чурттуң улуг дайыны-
га ук музейинин тураснааткан
залында дарага берген солдат
хуурын, он хелалары, хол гра-
наталары, он жеке дөңгөн
солдат аян салып каан дел-
гирин келгенер ур сонугар
неер. Ол бүгүнү төгү сугар-
лачылары Санчар артында
тып экилеген. Фашисттер
«Зельвейс» дивизионун да-
жы адыгыларын хей ки-
жилиг куштеринге ууру кижи
сантип четлес берге байла-
дарга тааарын-тааарын, За-
навизатын кызыгарларын
намагалашкан, ууру шааар
халдашкындар кылып турган-
нарын аттары оок сонлаа

чазып беш чыл эрткенде
чуртга билдирген.

Оларнын оолдары 50—60
чылдарын дайынчылар ада-
ларын аяларынга база та-
лөттиг болган. Музейинин дел-
гирлеринде умар-чүлүктерин,
десантчыларын, чүүл-
бүр мергелдиг дайынчы-
ларын — сүлүг техниканын
башкарычыларын дайынчы
амыдыралын көргүскөн хей
саннык фоточуртуктар бар.

Чаа музейинин залдарын кээп
көргөнгөрини саны мук-мук
чөдө берген.

Иветта БУАЧИДЗЕ,
ПМА-нын корреспонденти.

Редакторнук ораакчызы
Д. О. БЕГЗИ.

Д. Анай-оолдун «Азтыг кижилер» деп фототюдю.

Өөренирин күзөөннерге

Кызылдың № 35 профессионал-техниктиг училищезин 1968—
1969 өөредилге чылында дараазында мергелжилер азы-биле
сургуулар күлээп алырын чарлап тур:

1. Чазаныкчы-бызанычлар — өөренир хуусаазы	2 чыл.
2. Спесар-саятханык	—
3. Шугутур-будучулар	—
4. Шугутурлар	—
5. Дашчылар	—
6. Тулуг мезиналарын база
механиктерин септээринин
спесарлары	2 чыл.

Училищеге 15—17 хар назылыг оолдар, кыстарын хүлээп
алыр. Дашчы болгаш шугутур мергелжилерге 7—8 класстар
дооскаа, оон аңгыларынга 8 класстар кууду эвс белгилег
кижилерн хүлээп алыр.

Өөренири-биле училищеге хүлээп алдынгаш сургуулар тус-
кай мергелжилди шынгээди алышкан, училищеге ниити бе-
литин ортукм школанын база доозарлар.

Сургуулар өөренип турган үезинде хүнде-ле үш катан ха-
лас чедирин, оларын амылчы болгаш анаа кедер хеп, обще-
житие-биле хандырар.

Редакциянын адреси:

Кызыл, Шетинин — Бравченко кулукчуу, бажы № 3, ТЕЛЕФОННАР: Редакторнун 24-63, редакторнун ораакчыларынын 35-24, харыскал-
гы секретарынын 23-35, ортукчыл амылчар кылдынын 23-54, агталла болгаш пропаганда кылдынын 37-13, көдө амыл-агы кыл-
дынын 21-47, улустун кылдынын 22-64, чаага, база совет тургузуг кылдынын 21-27, информация кылдынын 20-60, бухгалтерияны
21-75, корректорларын 27-41, Солун келбаш барганга 32-75, телефонче чалар.

Тыва АССР-ин Министрлер Чөвүлелинин чанында парналга эргеленин типографиязы (Кызыл, Шетинин — Бравченко кулукчуу, 1).

ТС—01226.

Солун неделяда алды катап үнөр